

О. Тепла
м. Київ
tomoxana78@gmail.com

Переклад поняттєвого апарату Гегеля українською мовою

Перекладаючи твори Гегеля, перекладач стикається з поняттями, що є різновидом метафор. «Саме чуйність до поняттєвого апарату відрізняє перекладача наукової літератури. Зрозуміло, що у нашій мові немає чистих понять і чистих метафор, адже чисте поняття – це суцільна тавтологія, а чиста метафора – це нескінченне відсилання до якогось іншого сенсу, відсилання, в якому зрештою губиться будь-який сенс. Всі слова, якими ми послуговуємося в нашому щоденному спілкуванні, в літературній мові та науковому дискурсі, коливаються між строгістю поняття і глибиною метафори» [2]. Однак можемо говорити про певний поняттєвий скелет у науковій літературі, тобто такі лексеми, що визначають, що саме це є поняттям. У кожного філософа цей корпус індивідуальний, тому перекладач філософських текстів повинен мати чуття до виокремлення таких термінів.

Варто зауважити, що кількість сучасних видань «Феноменології духу» є вагомою – за редакцією Георга Лукача, Єви Молденхауер і Карла Мішеля, постє видання Й. Гоффмайстера, у перекладі Петра Таращука. В. Козловський у праці «Чи потрібний нам Гегель (нотатки читача до українського перекладу «Феноменології духу» [1], характеризуючи відповідність українського перекладу праці Гегеля «Феноменологія духу» (2019) загальноприйнятим, світовим практикам перекладу класичних філософських текстів, довів, що без урахування історичних обставин появи твору, а також історії його редагування і перевидання у XIX–XX ст., будь-який переклад не можна вважати прийнятним.

Питання, пов'язані із труднощами перекладу термінологічного апарату німецької гуманітаристики, порушено на науково-термінологічних семінарах, що проходили в Інституті імені Гете в Києві під керівництвом доктора філософських наук, перекладача Вахтанга Кебуладзе.

Як відзначив учасник семінару А. Богачов, перекладаючи поняття, потрібно дотримуватися послідовності. Приміром, якщо одного разу у творі Гегеля лексему *aufhebung* перекладено як *зняття*, то ми

вже у всіх творах автора маємо відтворювати її лише так. Хоча цей термін перекладено не надто точно російською – *снятие*, а з російської це слово було скальковано в українську, однак воно не передає змісту Гегелівського поняття.

На думку дослідника, сумнівні викликає переклад українською мовою самої назви найбільш знаної праці Гегеля ««Phänomenologie des Geistes»». Питання відтворення поняття «Geist» можна аналізувати порівняно з двома англійськими перекладами трактату – «Phenomenology of Mind» (transl. by J.B. Baillie) та «Phenomenology of Spirit» (transl. by A.V. Miller). Як вказують назви, один із перекладачів тлумачив цей термін як *mind*, розумна властивість людини; тоді як другий перекладач, вживаючи поняття «spirit», наголосив, що предметом «Феноменології» Гегеля є поступове виявлення формоутворень абсолютного духа як основи та змісту буття і пізнання. У нашій мові лексема «дух» у родовому відмінку однини вживається із різними закінченнями, залежно від значення цього слова. Якщо мовиться про людський (суб'єктивний) дух або дух як запах тощо, то ми в родовому відмінку вживаємо «духу» («феноменологія духу»), якщо ж маємо на увазі божественний дух, використовуємо «духа» («феноменологія духа»). Вірогідно, що міркування другого перекладача є обґрунтованим. Назва акцентує увагу на предметі твору. Тому й українською «Phänomenologie des Geistes» потрібно перекладати як «Феноменологія духа», щоб відтворити головний принцип його вчення – Абсолют.

Список використаних джерел

1. Козловський В.П. Чи потрібний нам Гегель? (Нотатки читача до українського перекладу «Феноменології духу»). URL: <https://doi.org/10.18523/2617-1678.2020.5.90-102>.

2. Філософії перекладу: Вахтанг Кебуладзе. URL: <https://zbruc.eu/node/79342>.